

SLOVENSKA PERIODIKA O STAROSTI

VZGOJA – REVIIJA ZA UČITELJE, VZGOJITELJE IN STARŠE

ISSN: 1580-0482. Ljubljana: Društvo katoliških pedagogov Slovenije in Družba Jezusova.

Revija Vzgoja je strokovna revija za učitelje, vzgojitelje, starše in vse, ki delajo z otroki in mladimi. Izhajati je pričela leta 1999. Na 52 straneh štirikrat letno razkriva sodobna spoznanja o vzgoji in izobraževanju, ponuja konkretne predloge za izboljšavo in obogatitev učnih ur, spodbuja razmislek o tabuiziranih temah (kultura umiranja, novodobno suženjstvo idr.), osvetljuje medčloveške odnose, prevetri lestvico vrednot ter podpira vzgojo značaja v smeri spoštovanja sebe in drugih, poštenja, discipline in drugih osnovnih vrednot.

V reviji so naslednje rubrike: *Uvodnik*, *V žarišču*, *Naš pogovor*, *Biti vzgojitelj*, *Duhovna izkušnja*, *Razredništvo in vzgojni načrt*, *Starši*, *Vzgojna področja*, *Izkušnje*, *Prebrali smo*, *Nova spoznanja*, *Iz življenja DKPS* in *Napovedni koledar*. V vsaki številki je izpostavljena določena tema, npr. vzgoja in usmiljenje, soglasje o temeljnih vrednotah, spoznavanje narave, človekove pravice in pogostokrat družina. To temo avtorji v rubriki *V žarišču* osvetlijo s filozofskih, s pedagoških, z etičnih in drugih vidikov. Pomembno mesto ima tudi poglobljen intervju, ki predstavi zanimive domače in tuje sogovornike, njihova stališča in dosežke, področja delovanja in drugo. V zadnjem času so bili intervjujanci: dr. Rosvita Pesek, Vlasta Nussdorfer, dr. Janek Musek in dr. Miroslav Mozetič.

Vsebinsko je revija zelo raznolika in pisana, dotika se problemov današnjega sistema vzgoje in izobraževanja ter ponuja rešitve, ki izhajajo tako iz tradicionalnih kakor iz modernih pristopov (npr. pedagogika montessori). Na zanimiv

in praktičen način predstavi šolske predmete in se posveča celostnemu razvoju otrokove osebnosti in talentov. V reviji so predstavljene različne veje umetnosti, od literature do slikarstva in glasbe. Avtorji napisano podkrepijo z zgledi iz leposlovja in strokovne literature, pa tudi iz duhovne literature in Svetega pisma. V besedila vpletajo svoje življenjske izkušnje. V Vzgoji najdemo tako umetnostna kakor strokovna besedila, ki so napisana na poljuden način in so namenjena širšemu krogu bralcev.

Revija je privlačno in moderno oblikovana. Vsaka rubrika ima svojo barvo in z barvnim tiskom so zapisani uvodi, podnaslovi člankov, vprašanja pri intervjujih in poudarki. Fotografije in drugi slikovni material smiselno dopolnijo in popestrijo zapisano. Vsaka številka je na obeh platnicah opremljena z znano umetniško sliko; na zadnji platnici je celotna slika, na sprednji platnici pa značilni detajl. V reviji jo strokovno predstavi umetnostni zgodovinar Milček Komelj.

Zadnje strani revije zapolnjujejo prikazi novih knjig in informacije o različnih tečajih, dogodkih in prireditvah, zlasti Društva katoliških pedagogov Slovenije. Na notranji strani zadnje platnice so kratki življenjepisi avtorjev in angleški povzetek revije.

Podrobneje smo pregledali zlasti zadnje štiri letnike revije, od 2013 do 2016, to so številke od 57 do 72. V njih so izpostavljene različne teme in aktualni pogledi nanje. Tudi sodelavci Inštituta Antona Trstenjaka so s prispevki dodajali kamenčke v mozaik strokovnih vsebin. Rdeča nit so trajne in univerzalne vrednote, na primer poštenost, pravičnost in spoštovanje. Avtorji člankov se sprašujejo, kaj so te vrednote pomenile včasih in katero mesto jim je dodeljeno v današnjem času ter kako živeti v skladu z njimi v vsakdanjem življenju. Borut Ošljaj je v

številki 68 izpostavil, kako pomembne so vrednote tako za posameznika kakor za družbo: »Vrednote določajo smer gibanja, so orientacija našim odločitvam, osrednji motivator naših dejanj in hkrati merilo za presojo naših odločitev in opustitev, kot tudi vseh dejanj in dogodkov, ki so sad našega skupnega življenja.« (str. 6)

Odločili smo se, da izmed vrednot, ki so bile predstavljene v zadnjih številkah Vzgoje, izpostavimo usmiljenje, ki je bilo v ospredju pozornosti tudi zato, ker je papež Frančišek leto 2016 razglasil za leto usmiljenja. V žarišču je v številki 69 Karolina Medvešek izpostavila usmiljenje kot temeljno sestavino dobrih odnosov, ki jih lahko gradimo takrat, ko »drugega začutimo, ko se mu na svoj način približamo in mu dopustimo, da je ob nas lahko to, kar je. Hkrati pa sebi dopustimo, da smo lahko to, kar smo, in smo v tem zadovoljni« (str. 12). Usmiljenje je opredelila kot »odnos in odprtost do drugega, ko drugega najprej opazim, sem mu pripravljen prisluhniti in ga začutiti v njegovi potrebi, potem pa mu glede na njegove potrebe in svoje zmožnosti poskušam pomagati« (str. 12). Avtorica je nato navedla primere iz vsakdanjega življenja, ko lahko že drobni dogodki usmiljenje postavijo na preizkušnjo: »Kako težko je biti usmiljen do svojega moža ali žene, ko prideš utrujen iz službe in pričakuješ, da bodo vsi razumeli tvojo utrujenost, nisi pa niti za trenutek pripravljen stopiti na drugo stran in pogledati, če morda kdo ob tebi ravno tako potrebuje pozornost in bi mu tvoje usmiljenje zelo dobro delo. Kako težko je razumeti svojega otroka, ko po napornem dnevu ne zmore opraviti nekega dela, za katerega sta se prejšnji dan dogovorila, in sploh ni tako pomembno, da bi moral biti v tem dnevu storjeno. Kako težko je razumeti taščo, mambo ali koga od bližnjih, ki zavrne varstvo naših otrok, ker enostavno ne zmore ali je preutrujen.« (str. 12) Učimo se tudi biti usmiljeni do sebe: »V odnosu do sebe je nujno, da človek sam sebe prepozna v

svojih danostih in sposobnostih ter tudi v svojih omejitvah. Nič ni narobe, če kdaj ugotovimo, da nečesa ne zmoremo, če si dovolimo, da smo kdaj utrujeni.« (str. 13) Vsak dan ponuja priložnosti, da se vadimo v usmiljenju do sebe in do drugih, da nam to preide v dobro navado, ki prispeva k lepemu sožitju v družbi.

Naša pozornost pri pregledu revije Vzgoja je bila seveda usmerjena na vsebine, ki se nanašajo na kakovostno staranje in medgeneracijsko sožitje. Zgoraj omenjene osnovne humane vrednote imajo neprecenljivo vrednost v odnosih. Neposredno so se na ta vidik osredotočali avtorji, ki so v ospredju postavljali kakovostne odnose in lepo komunikacijo, ki temelji na spoštljivem, jasnem in živahnem pripovedovanju ter na pazljivem in aktivnem poslušanju. Zdi se, da se poslušanja ni treba naučiti, da nam je dano že z rojstvom. Pa je res tako? Ali samo poslušamo ali v resnici slišimo sogovornikove besede, čustva in želje? Matej Žist je v 64. številki napisal članek *Prezrta večšina poslušanja*, v katerem je ugotavljal, da empatično in aktivno poslušanje vodi k pravilnemu razumevanju sogovornika, k iskrenim in odprtim odnosom (kadar se ljudje čutijo poslušane in spoštovane, povedo več), k skupnim rešitvam ... Niso pa samo besede tiste, ki dosežejo srca poslušalcev, ampak k temu pomembno prispevajo tudi izraz na obrazu, pogled, drža telesa, kretnje in naša naravnost. O odnosu, ki se vzpostavi med poslušalcem in pripovedovalcem, je Janez Poljanšek v številki 67 zapisal naslednje besede: »Če sprejemamo tistega, ki govori, če imamo do njega nek odnos dobrohotnosti in naklonjenosti, bodo tudi njegove besede legle v naše srce ... Vse je odvisno od naše notranje drže in naravnosti do tistega, ki sporoča.« (str. 36)

Pomembna medgeneracijska tema je kulturni prenos znanj, izkušenj in vrednot iz roda v rod. V tem smislu je pomembna številka 57, ki je posvečena zgodovini, vključno z njenim poukom v šoli. Silvo Šinkovec je v uvodniku o

spominu napisal naslednje besede, ki se lahko navezujejo tudi na to, kako v starosti dojema-
mo svoje življenje: *»Spomin imamo zato, da vidimo svojo preteklost v vsem bogatem dogajanju, da vidimo dobre rešitve, prave odločitve in milost, ki nas je spremljala. Iskati moramo tisto, kar nam je pomagalo preživeti v najtežjih časih in s čimer smo si osmišljali življenje, da smo prebrodili krizo. Spomin, napolnjen z dobrim in lepim, vsakega človeka navdihuje za lepa dejanja in plemenito držo.«* (str. 1) O tem, kako preteklost vpliva na človeka, je zapisal sledeče: *»Zavest ne niza zaporedja dogodkov, ampak iz mnoštva dogodkov izbira pomembne in jih povezuje v smiselno zgodbo. Zgodovina je obnova (re-enactment) preteklosti. Preteklo izkušnjo prenesemo v sedanjost, da bolje razumemo sebe – kdo smo in zakaj smo to, kar smo. V tem smislu razumemo Kanta, ki trdi, da je zgodovinarjeva naloga pojasniti, od kod prihajamo in kako se je gradila naša istovetnost.«* (str. 1)

Branko Klun je v članku *Kaj je zgodovina* razpredal, kako časi vplivajo na človeka – vse namreč naredi z namenom in pri tem gleda v prihodnost, kakor si jo sam slika, po drugi strani pa se vedno ozira nazaj in živi iz tega, kar je bil. *»Za razliko od preteklosti, za katero se zdi, da je odšla (kakor nekaj 'preteče'), je naša preteklost tisto, kar kot bivše ostaja in nas vzpostavlja. Zato sta bivšost in prihodnost načina, kako se 'časi' (vrši, dogaja) naše življenje, pri čemer še zdaleč nista nekaj, česar 'ni' (kot bi sklepali ob naravoslovnem pojmu časa), temveč sta nekaj, kar nas tvori, vzpostavlja, kar v najglobljem temelju določa naše življenje.«* Avtor je nato nadaljeval, da je preteklost določena tudi s strani prihodnosti, *»zgodovino namreč razlagamo iz sedanjosti, ki snuje svoje razumevanje z vidika prihodnjih možnosti. Kakor ne obstajajo gola dejstva v svetu, ki ne bi imela nobene interpretacije, ne obstaja niti gola zgodovina, ki ne bi vključevala določenega 'namena' razumevanja«* (str. 4).

Peter Vodopivec je v članku *O zgodovini* zapisal, da zgodovine ne prepoznavamo le v materialnih ostankih, zapisih in pričevanjih, temveč *»jo ohranjamo v prevzetih in podedovanih vzorcih mišljenja, obnašanja in ravnanja«* (str. 6).

Dobršen del tretje letošnje številke (št. 71) je bil namenjen kulturi umiranja. Silvo Šinkovec je v uvodniku zapisal: *»Življenje pa ni samo rast in razvoj, ni samo napredovanje in zmagovanje, niso samo dosežki, ampak je tudi nazadovanje, izgubljanje, porazi ... Človek, ki se posavlja, dela obračun življenja, sooča se s seboj, z odnosi, s prepričanji, z vero in nevero. Ljudje, ki gojijo kulturo poslavljanja, imajo veliko povedati sodobni družbi.«* (str. 1)

Tanja Bečan, učiteljica v bolnišnični šoli, je napisala članek o nedoumljivi smrti otrok in mladostnikov. V letih poučevanja se je namreč morala posloviti od kar nekaj učencev. Z leti bolečina ob izgubi ni postala nič manjša niti se je ni navadila, le priučila se je uporabe različnih oblik pomoči in se zato bolje spopada z njo. V zapisu se je s posebno toplino spomnila svojih učencev, ki so odšli. Da so lahko tudi zadnji trenutki ob umirajočem človeku polni in poučni na čisto človeški ravni, priča naslednji stavek o učencu Juretu: *»In vesela sem, da mi je bilo dano v tem fantu v zadnjih urah njegovega življenja oživiti tako veliko radostnega razpoloženja.«* (str. 5)

Emanuela Žerdin je napisala članek o duhovni oskrbi. Poudarila je, da so jo umirajoči naučili velikih in dobrih stvari: sprejemanja stvari, ki jih ni mogoče spremeniti; ponižne drže; hvaležnosti za vse male in dobre stvari, za neuspehe in poraze; odpuščanja, ki je največji dar samemu sebi; dejstev, da je vsak človek edinstven in enkrat ter da so najpomembnejši odnosi. V zaključku je podala misel, da je smrt modrost, ki nas uči, da je veliko stvari pomembnejših od ujetosti v vsakdanjo naglico in od težnje po materialnih dobrinah. *»In ko*

začutiš, da je duhovnost ob umirajočem tudi to, kako mu zamenjaš plenico, te prav taka duhovnost nauči živeti polno, v svetlobi in hvalnosti.» (str. 13)

Jana Ozimek je primerjala odnos do smrti včasih in sedaj. V preteklosti je človek umiral doma. Ob truplu so svojci, sosede in prijatelji molili in žalovali. Kasneje so darovali maše za pokojnika. Danes se bojimo smrti in jo odričujemo v institucije. Stare navade poslavljanja od pokojnika izginjavajo: vse večkrat pokojnika upepelijo in svojci se odločajo za pogreb v najožjem krogu, kar pomeni, da se prijatelji in znanci ne morejo posloviti od umrlega, morda za pogreb niti ne izvedo v doglednem času, svojci pa v svoji žalosti ostajajo sami.

Temo je zaokrožil pogovor z dr. Marjanom Sedejem, direktorjem Lekarne Ljubljana in Zavoda Hospic Ljubljana. Dejal je: »Vse bolj pogosto se srečujemo s smrtjo. Zato se je rodila želja podpreti možnosti, da ljudje ne bi umirali na prenatrpanih hodnikih ali v bolnišničnih sobah, pogosto popolnoma odtujeni od svojcev in prijateljev ... Človek se rodi v družini in v družino, zato ima tudi pravico v družini oditi s tega sveta.« Dodal je, da »človek ni kapital, ni proizvodno sredstvo, človek je duševno in duhovno bitje« (str. 17–18). V zaključnem delu intervjuja je opisal svoje načrte: »Razmišljamo, da bi osnovali tudi dom za ostarele ali majhne enote, v katerih bi bilo do 8 oskrbovancev. Ne želimo velike ustanove. Tudi te so postale tehnologija in niso dom. Vizija je imeti dom za stare, kjer bo gospodinja imela kuhinjo in bo istočasno tudi socialna delavka, kjer se bo odvijalo 'soživljenje' – sožitje generacij ... Hospic je samo del neke društvene zgodbe, v kateri se nahaja slovenska populacija. Ponovno je treba ozavestiti življenja vredno življenje.« (str. 18)

Zadnja številka (leto 2016, št. 72) ima v žarišču etiko v športu. Poleg vrste pronicljivih člankov o tej temi je dobro pomisliti tudi na pomen same teme za medgeneracijske

odnose in kakovostno staranje. Šport je za mnoge najbolj vabljiva oblika zavestne skrbi za gibanje, preko priljubljene športne vadbe osvojijo navado rednega gibanja. Ta navada pa je najpomembnejši varovalni dejavnik za zdravo staranje. Nič manjši ni pomen športa za vzgojo v lepem medgeneracijskem sožitju. Pri njem se mnogokrat srečujejo mlajši in starejši ter se učijo sodelovanja, potrpežljive vztrajnosti, komuniciranja in prevzemanja znanj, veščin in dobrih izkušenj drug od drugega. Te zmožnosti so nepogrešljive za vsako lepo sožitje med mlajšimi in starejšimi v družini, službi in družbi.

V tej številki je tudi članek *Dr. Anton Trstenjak in vrednote v povezavi z vzgojnim načrtom* (str. 29–31). Avtorica Slavica Trstenjak, ki je ravnateljica OŠ Antona Trstenjaka pri Negovi, je to temo raziskala in z njo magistrirala iz pedagogike. S tem člankom se revija spominja tudi 110-letnice Trstenjakovega rojstva in 20-letnice njegove smrti. K vzgojni znanosti je ta veliki Slovenec prispeval že s tem, ko je napisal prvo pedagoško psihologijo na svetu. To je bila njegova prva knjiga (leta 1941), prevedena je bila v italijanščino. V Italiji so dve njeni izdaji (leta 1945 in 1955) uporabljali kot učbenik za učitelje. Trstenjak je vse do svoje smrti pedagoško deloval, pisal in predaval. V tem članku avtorica povzema svoja raziskovalna spoznanja, ko je primerjala vrednote v Trstenjakovih delih z razporeditvijo vrednot po Muskovi klasifikaciji, in sicer z vidika vrednot, ki jih vsebujejo vzgojni načrti v slovenskih osnovnih šolah. Če pomislimo na naslov zadnje znanstvene knjige, ki jo je Trstenjak napisal, *Slovenska poštenost* (1995), avtorica ne pretirava s svojo ugotovitvijo, da so Trstenjakova spoznanja o vrednotah pomembna za vzgojo otrok v slovenski šoli.

Zadnji štirje letniki revije Vzgoja v žarišče postavljajo predvsem vzgojo, tako otrok kakor odraslih, za trden značaj, ki ga skušnjave

sodobnega sveta ne premamijo in zamajajo, za etično držo ter za medgeneracijsko sožitje in solidarnost.

Revija Vzgoja je že od začetka izhajanja pozorna na medgeneracijsko sožitje. Ta tematika je zelo v ospredju marsikaterega članka o družinski in javni vzgoji. Že v št. 40, decembra 2008, je bilo *Medgeneracijsko sožitje* ob praznični 10-letnici izhajanja revije v žarišču. Vrsta avtorjev je prispevala spoznanja o sožitju med generacijami: o odgovornosti mladih za starejše in starejših za mlajše (Božidar Voljč), o ključnem pomenu vzgoje za lepše sožitje (Jože Ramovš), zlasti pa o vzgojnih izkušnjah: o snovanju medgeneracijskega središča v Zavodu Antona Martina Slomška v Mariboru (Ivan Janez Štuhec in Lidija Hamler), o medgeneracijskem druženju ob učenju računalništva na Inštitutu Antona Trstenjaka (Katja Tomažič), o medgeneracijskem prostovoljstvu v krajevnem društvu za kakovostno staranje Komenda (Viki Drolec), o spletni strani *zlataleta.com* (Klemen Jevnikar) in o medgeneracijskih taborih (Jovita Pogorevc Merčnik).

Posebej moramo omeniti še »sorodstvo« revije Vzgoja s pedagogom Francem Pedičkom (1922–2008). Njegova misel in strokovni ugled sta pomembno vplivala na začetek njenega izhajanja; lahko rečemo, da je bil njen »častni boter«. Pediček je v svoji sistematizaciji vzgojnih ved uravnoteženo zajel vsa življenjska obdobja. Oblikovanju in razvijanju človeške identitete v otroku se posveča pedagogika; mladostnikovemu odraščanju hebegogika; izobraževanju, poklicnemu razvoju in osebnostni rasti v srednjih letih andragogika; zorenju starajočega se človeka gerontagogika; vodenju človeka skozi poraze, izgube, pešanje in pripravo na smrt pa tanatagogika ali involucijska pedagogika. Vsaka od teh vzgojnih zvrsti ima nenadomestljivo mesto v razvoju celotno razvitega človeka in v oblikovanju kakovostnih medgeneracijskih odnosov. V tej razporeditvi vzgojne umetnosti

in v vsem ostalem pedagoškem snovanju je Pedičkova osnovna značilnost prizadevanje za celotno človeško oblikovanje – za antropologizacijo pedagogike. Edino ta usmeritev omogoča kakovostno staranje in komplementarno dopolnjujoče se odnose med starejšimi in mlajšimi.

Revija Vzgoja posveča Pedičku in njegovi vzgojni misli pozornost skozi celotno zgodovino izhajanja. Za začetek izhajanja je v 1. številki bil sloviti pogovor z njim. Ob njegovi smrti mu je jesenska številka leta 2008 posvetila uvodnik *Hoja za človekom* (Silvo Šinkovec) in dva članka v rubriki *Biti vzgojitelj: Dr. Franc Pediček – slovenski pedagog* (Marija Žabjek) in *Pedičkova antropologizacija pedagogike* (Jože Ramovš). Revija je od blizu sodelovala pri organizaciji *Strokovnega posveta o življenju in delu Franca Pedička* oktobra 2010, katerega sad je obsežna znanstvena monografija *Franc Pediček – slovenski pedagog* (2013); tudi ob njej je revija predstavila Pedičkov pedagoški pomen (Erika Ašič, št. 56). V letošnji poletni številki (št. 70) piše urednik v uvodniku o pomenu vertikalne, duhovne povezanosti vseh učnih in vzgojnih predmetov v humano celoto temeljnega vzgojnega smotra. Pri tem se sklicuje na Pedička, ki »je svaril pred zgolj horizontalo, 'golo sumarizacijo' posameznih vidikov osebnosti in zagovarjal vertikalo, tisto, kar povezuje posamezne plasti osebnosti« (str. 1).

Revija Vzgoja s svojo široko in poglobljeno humanistično vizijo človeka in vzgoje orje ledino na polju vzgojnega odgovora na prihajajočo demografsko krizo. Glavni vzgib za njeno reševanje je namreč vzgoja za novo solidarnost med generacijami, to je vzgoja za kakovostnejše sožitje in za sprejemanje svojih generacijskih in drugih vlog v sožitju. V slovenskem prostoru bi težko našli strokovno revijo, ki temu področju posveča toliko pozornosti kakor Vzgoja.

Veronika Mravljak Andoljšek in Jože Ramovš